Zbirka odločb sodne prakse

SKLEP SODIŠČA (prvi senat)

z dne 14. novembra 2013 *

„Direktiva 93/13/EGS — Člen 99 Poslovnika Sodišča — Potrošniške pogodbe — Hipotekarna kreditna pogodba — Postopek izvršbe na podlagi hipoteke — Pristojnosti nacionalnega izvršilnega sodišča — Nepošteni pogoji — Merila presoje“

V združenih zadevah C-537/12 in C-116/13,

katerih predmet sta predloga za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki sta ju vložili Juzgado de Primera Instancia e Instrucción nº 1 de Catarroja (Španija) in Juzgado de Primera Instancia nº 17 de Palma de Mallorca (Španija) z odločbama z dne 15. novembra 2012 in 26. februarja 2013, ki sta na Sodišče prispeli 26. novembra 2012 oziroma 11. marca 2013, v postopkih

Banco Popular Español SA

proti

Marii Teodolindi Rivas Quichimbo,

Wilmarju Edgarju Cunu Pérezu (C-537/12)

in

Banco de Valencia SA

proti

Joaquínu Valldeperasu Tortosi,

Maríi Ángeles Miret Jaume (C-116/13),

SODIŠČE (prvi senat),

v sestavi A. Tizzano (poročevalec), predsednik senata, A. Borg Barthet, E. Levits, sodnika, M. Berger, sodnica, in S. Rodin, sodnik,

generalna pravobranilka: J. Kokott,

sodni tajnik: A. Calot Escobar,

na podlagi sklepa, sprejetega po opredelitvi generalne pravobranilke, da bo v zadevi odločeno z obrazloženim sklepom na podlagi člena 99 Poslovnika Sodišča,

* Jezik postopka: španščina.

sprejema naslednji

Sklep

1 Predloga za sprejetje predhodne odločbe se nanašata na razlago Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288).

2 Ta predloga sta bila vložena v okviru sporov, prvič, med Banco Popular Español SA (v nadaljevanju: Banco Popular) na eni strani ter M. T. Rivas Quichimbo in W. E. Cunom Pérezom na drugi strani in, drugič, med Banco de Valencia SA (v nadaljevanju: Banco de Valencia) na eni strani ter J. Valldeperasom Tortoso in M. A. Miret Jaume na drugi strani glede izterjave neplačanih dolgov, ki izhajajo iz hipotekarnih kreditnih pogodb, sklenjenih med temi strankami.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 V šestnajsti uvodni izjavi Direktive 93/13 je navedeno:

„ker zahtevo dobre vere lahko izpolni prodajalec ali dobavitelj, če posluje lojalno in pravično z drugo stranko, katere zakonite interese mora upoštevati“.

4 Člen 3 te direktive določa:

„1. Pogodbeni pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, velja za nedovoljenega [nepoštenega], če v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank.

2. Pogodbeni pogoj šteje za pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, če je bil sestavljen vnaprej in potrošnik zato ni mogel vplivati na vsebino določbe, zlasti v okviru vnaprej oblikovane tipske pogodbe.

[…]

3. Priloga vsebuje okvirni in nedokončani [neizčrpni] seznam pogojev, ki lahko štejejo za nedovoljene [nepoštene].“

5 Člen 4(1) navedene direktive določa:

„Brez poseganja v člen 7 je treba nedovoljenost [nepoštenost] pogodbenega pogoja oceniti ob upoštevanju narave blaga ali storitev, za katero je bila sklenjena pogodba, in s sklicevanjem na vse okoliščine, ki so obstajale v času sklepanja pogodbe ter na vse druge pogoje te pogodbe ali druge pogodbe, od katere je pogoj odvisen.“

6 Člen 6(1) iste direktive določa:

„Države članice določijo, da nedovoljeni [nepošteni] pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, kakor je določeno z nacionalnim pravom, niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi teh pogojev, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nedovoljenih [nepoštenih] pogojev.“

7 Člen 7(1) Direktive 93/13 določa:

„Države članice zagotovijo, da v interesu potrošnikov in konkurentov obstajajo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe nedovoljenih [nepoštenih] pogojev v pogodbah, ki jih s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki.“

8 Priloga k tej direktivi v točki 1 vsebuje pogoje, navedene v njenem členu 3(3). V tej prilogi je navedeno:

„1. Pogoji, katerih cilj ali učinek je:

[…]

(e) zahteva, da mora potrošnik, ki ne izpolni svoje obveznosti, plačati nesorazmerno visoko nadomestilo;

[…]

(g) omogočanje prodajalcu ali ponudniku, da odpove pogodbo, sklenjeno za nedoločen čas, brez razumnega odpovednega roka, razen če za to obstajajo resni razlogi;

[…]

2. Področje uporabe pododstavkov (g), (j) in (l)

(a) Pododstavek (g) ni v nasprotju s pogoji, s katerimi si ponudnik finančnih storitev pridrži pravico, da enostransko in brez odpovednega roka odpove pogodbo, ki je sklenjena za nedoločen čas, če za to obstaja tehten razlog, pod pogojem, da mora ponudnik o tem takoj obvestiti drugo pogodbeno stranko ali stranke.

[…]“

Špansko pravo

9 Varstvo potrošnikov pred nepoštenimi pogoji je bilo v španskem pravu sprva urejeno s splošnim zakonom 26/1984 o varstvu potrošnikov in uporabnikov (Ley General 26/1984 para la Defensa de los Consumidores y Usuarios) z dne 19. julija 1984 (BOE št. 176 z dne 24. julija 1984, str. 21686).

10 Ta zakon je bil nato spremenjen z zakonom 7/1998 o splošnih pogodbenih pogojih (Ley 7/1998 sobre condiciones generales de la contratación) z dne 13. aprila 1998 (BOE št. 89 z dne 14. aprila 1998, str. 12304), s katerim je bila Direktiva 93/13 prenesena v špansko nacionalno pravo.

11 Nazadnje, splošni zakon 26/1984, kakor je bil spremenjen z zakonom 7/1998, je bil kodificiran s kraljevo zakonsko uredbo 1/2007 o spremembi splošnega zakona o varstvu potrošnikov in uporabnikov ter drugih dopolnilnih zakonov (Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias) z dne 16. novembra 2007 (BOE št. 287 z dne 30. novembra 2007, str. 49181).

12 Člen 82 te kraljeve zakonske uredbe določa:

„1. Za nepoštene se štejejo vsi pogoji, o katerih se stranki nista dogovorili posamično, ter vsa ravnanja, ki niso posledica izrecnega dogovora in ki v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika in uporabnika povzročijo znatno neravnotežje med pogodbenimi pravicami in obveznostmi strank.

[…]

3. Nepoštenost pogodbenega pogoja se presoja ob upoštevanju narave blaga ali storitev, ki so predmet pogodbe, ter s sklicevanjem na vse okoliščine, ki so obstajale ob sklenitvi pogodbe, in na vse druge pogoje te pogodbe ali druge pogodbe, od katere je pogoj odvisen.

4. Ne glede na zgoraj navedene določbe so vsekakor nepošteni pogoji, ki v skladu s členi od 85 do 90:

(a) povzročijo, da je pogodba odvisna od volje prodajalca ali ponudnika,

(b) omejujejo pravice potrošnika in uporabnika,

(c) določajo, da ni vzajemnosti med obveznostmi pogodbenih strank,

(d) potrošniku ali uporabniku nalagajo nesorazmerna zavarovanja ali nanj neupravičeno prevalijo dokazno breme,

(e) so nesorazmerni, kar zadeva sklenitev in izpolnitev pogodbe, ali

(f) so v nasprotju z veljavnimi pravili o pristojnosti in pravnimi pravili.“

13 Zakon o civilnem postopku (Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil) v različici, ki je veljala na dan uvedbe postopkov v glavni stvari (v nadaljevanju: zakon o civilnem postopku), v poglavju V, naslovljenem „Posebnosti izvršbe na stvareh, ki so predmet hipoteke ali zastave“, ki je pod naslovom IV knjige III, zlasti v členih od 681 do 698 določa postopek izvršbe na podlagi hipoteke.

14 Člen 695 zakona o civilnem postopku določa:

„1. V postopkih, na katere se to poglavje nanaša, se ugovoru dolžnika zoper izvršbo ugodi le, če temelji na teh razlogih:

(1) prenehanje zavarovanja ali zavarovane terjatve, če je predložen izpis iz registra, ki dokazuje prenehanje hipoteke ali neposestne zastavne pravice, ali notarska listina, ki potrjuje prejetje plačila ali prenehanje zavarovanja;

(2) napaka pri določitvi dolgovanega zneska, če je zavarovana terjatev enaka debetnemu saldu ob zaprtju računa med upnikom v izvršilnem postopku in dolžnikom v izvršilnem postopku. Dolžnik v izvršilnem postopku mora predložiti bančni izpisek, ugovoru pa se ugodi le, če je saldo na tem računu drugačen od tistega, ki izhaja iz bančnega izpiska upnika v izvršilnem postopku.

[…]

(3) […] obstoj drugega zavarovanja ali hipoteke, […] vpisane pred zavarovanjem, ki je predmet postopka, kar je treba dokazati z ustreznim potrdilom o vpisu.

2. Ko je ugovor, na katerega se nanaša prejšnji odstavek, vložen, sodni tajnik prekine izvršbo in stranki pozove na obravnavo pred sodiščem, ki je izdalo sklep o izvršbi. Stranki morata poziv prejeti vsaj štiri dni pred zadevno obravnavo. Na tej obravnavi sodišče zasliši stranke, zbere predložene dokumente in drugi dan v obliki sklepa sprejme upoštevno odločitev.

[…]“

15 Člen 698 zakona o civilnem postopku določa:

„1. O vsakem ugovoru dolžnika, tretjega imetnika ali katerega koli udeleženca, ki ni zajet s predhodnimi členi, vključno z ugovori, ki se nanašajo na ničnost pravnega naslova, zapadlost, določenost, prenehanje ali višino terjatve, se odloči v ustreznem postopku, vendar se sodni izvršilni postopek, določen v tem poglavju, zaradi tega ne prekine ali pretrga.

[…]2. Ob vložitvi pravnega sredstva iz [prejšnje točke] ali med postopkom, ki bi se na podlagi tega pravnega sredstva začel, se lahko zahteva, da se učinkovitost odločbe, ki bo v okviru tega sprejeta, zagotovi z zadržanjem celotnega zneska ali dela zneska, ki ga je v skladu s postopkom, določenim v tem poglavju, treba vrniti upniku.

Sodišče na podlagi predloženih dokazov sprejme odločbo, s katero odredi navedeno zadržanje, če meni, da so zatrjevani razlogi zadostni. Če predlagatelj zadržanja ni očitno in zadostno plačilno sposoben, mora sodišče od njega zahtevati, naj zagotovi predhodno in zadostno zavarovanje za zamudne obresti in za povračilo druge škode, ki bi lahko nastala upniku.3. Če upnik zagotovi primerno zavarovanje za povračilo zneska, ki naj se zadrži na podlagi postopka iz odstavka 1 zgoraj, se zadržanje razveljavi.

16 Člen 131 zakona o hipotekah (Ley Hipotecaria), ki je veljal v času dejanskega stanja v postopkih v glavni stvari in ki je bil kodificiran z uredbo z dne 8. februarja 1946 (BOE št. 58 z dne 27. februarja 1946, str. 1518), določa:

„Zaznambe zahteve za izbris hipoteke ali drugi vpisi, ki ne temeljijo na enem od primerov, na podlagi katerih se izvršba prekine, se izbrišejo na podlagi sklepa o izbrisu iz člena 133, če so opravljeni po vpisu zaznamka o predložitvi potrdila o zavarovanju. Listina o prejemu poplačila hipoteke ne more biti predmet vpisa, dokler prej navedeni zaznamek ni izbrisan na podlagi za to sprejetega sodnega sklepa.“

17 Člen 153a tega zakona določa:

„[…] Stranki se lahko dogovorita, da je v primeru izvršbe znesek, ki se lahko izterja, tisti, ki je razviden iz ugotovitve stanja, ki ga finančna ustanova, ki je odobrila kredit, opravi tako, kot sta se dogovorili stranki.

Ob zapadlosti, o kateri sta se pogodbeni stranki sporazumeli, ali ob poteku katerega koli podaljšanja se postopek izvršbe na podlagi hipoteke lahko opravi na podlagi členov 129 in 153 tega zakona in na podlagi ustreznih določb zakona o civilnem postopku.“

Spora o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

Zadeva C-537/12

18 W. E. Cun Pérez in M. T. Rivas Quichimbo sta 28. maja 2005 podpisala kreditno pogodbo v znesku 107.300 EUR, zavarovano s hipoteko na družinskem stanovanju.

19 Dolžnika od 31. oktobra 2009 nista več odplačevala kredita.

20 Tako je Juzgado de Primera Instancia e Instrucción nº 1 de Catarroja (prvostopenjsko in preiskovalno sodišče št. 1 v Catarroji) s sklepom z dne 8. februarja 2012 na predlog, ki ga je 20. januarja 2012 vložila Banco Popular, dovolilo izvršbo na podlagi hipoteke na zastavljeni nepremičnini, pri čemer je dolžnikoma odredilo plačilo zneska 97 667,49 EUR iz naslova preostale dolgovane glavnice ter zneska 17 962,02 EUR iz naslova obresti in stroškov.

21 M. T. Rivas Quichimbo, ki jo je zastopal odvetnik, imenovan na podlagi njene prošnje za dodelitev brezplačne pravne pomoči, je 18. maja 2012 vložila ugovor zoper sklep o izvršbi, pri čemer se je sklicevala zlasti na nepoštenost pogoja v zvezi s „spodnjo mejo“ v kreditni pogodbi, s katerim je kreditni ustanovi zajamčena minimalna obrestna mera, če obrestna mera, ki je uporabljena kot referenčna, pade pod določeno vrednost, s čimer se kredit s spremenljivo obrestno mero v bistvu spremeni v kredit s fiksno obrestno mero.

22 Ker je na obravnavi 10. julija 2012 navedeni odvetnik ponovil trditev glede nepoštenosti zadevnega pogodbenega pogoja, je Banco Popular trdila, da tega razloga ni na izčrpnem seznamu ugovornih razlogov, določenih v členu 695 zakona o civilnem postopku, in da mora dolžnica zato začeti ugotovitveni postopek.

23 V tem okviru je Juzgado de Primera Instancia e Instrucción nº 1 de Catarroja z odločbo z dne 15. oktobra 2012 stranki, da bi ti lahko podali stališča, obvestilo o svojih dvomih glede skladnosti španskega procesnega prava s pravnim okvirom, uvedenim z Direktivo 93/13.

24 Zlasti je navedlo, da če se upnik za namen prisilne izvršbe odloči za postopek izvršbe na podlagi hipoteke, je uveljavljanje razloga, ki se nanaša na nepoštenost enega od pogojev kreditne pogodbe, iz katere izhaja terjani dolg, mogoče le s sprožitvijo ugotovitvenega postopka pred pristojnim sodiščem, pri čemer zadnjenavedeni postopek nima suspenzivnega učinka. V teh okoliščinah glede na to, da v fazi izvršbe take nepoštenosti ni mogoče presojati po uradni dolžnosti ali na predlog katere od strank, špansko sodišče izredno težko izravna neravnotežje med potrošnikom in prodajalcem ali ponudnikom v postopku izvršbe na podlagi hipoteke.

25 S špansko zakonodajo, ki ureja ta postopek, naj bi se tako ogrožala učinkovitost varstva potrošnikov, ki se namerava zagotoviti z Direktivo 93/13.

26 Ta ugotovitev naj bi izhajala tudi iz točke 53 sodbe z dne 14. junija 2012 v zadevi Banco Español de Crédito (C-618/10), v kateri je Sodišče enako sklepalo glede postopkovnega sistema za izdajo plačilnega naloga, kakršen je veljal v Španiji, ker tak sistem „sodišču, ki mu je predložen predlog za izdajo plačilnega naloga, ne dopušča, da bi po uradni dolžnosti, *in limine litis* ali v kateri koli drugi fazi postopka, čeprav ima na voljo vse potrebne pravne in dejanske elemente v ta namen, presodilo nepoštenost pogojev v pogodbi, ki jo je prodajalec ali ponudnik sklenil s potrošnikom, če ta ni vložil ugovora“.

27 V teh okoliščinah je Juzgado de Primera Instancia e Instrucción nº 1 de Catarroja prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ti vprašanji:

„1. Ali je treba Direktivo 93/13 razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, v skladu s katero sodni organ, ki odloča v postopku izvršbe na podlagi hipoteke, kakršen je ta, urejen v členih od 681 do 695 španskega zakona o civilnem postopku […], niti po uradni dolžnosti niti na predlog strank ne more preizkusiti nepoštenosti pogoja iz pogodbe, sklenjene med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, in sicer ne glede na to, ali je potrošnik vložil ugovor[?]

2. Ne glede na to, ali bo odgovor na zgornje vprašanje pritrdilen ali nikalen, […] ali je treba Direktivo 93/13 razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, v skladu s katero sodni organ, ki odloča v postopku izvršbe na podlagi hipoteke, kakršen je ta, urejen v členih od 681 do 695 španskega zakona o civilnem postopku […], tega postopka ne more prekiniti, čeprav je bil naknadno začet ugotovitveni postopek, v katerem se zahteva ugotovitev nepoštenosti pogoja iz pogodbe, ki je bila sklenjena med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom in na podlagi katere je bil sprožen omenjeni postopek izvršbe[?]

Zadeva C-116/13

28 J. Valldeperas Tortosa in M. A. Miret Jaume sta z notarsko listino z dne 26. julija 2007 z Banco de Valencia sklenila pogodbo o nepremičninskem kreditu v znesku 300.000 EUR za nakup družinskega stanovanja. Kreditojemalca sta v isti listini kredit zavarovala s hipoteko na kupljeno nepremičnino.

29 Navedena pogodba je v posebni klavzuli, naslovljeni „Predčasna zapadlost hipotekarnega kredita“, določala možnost, da kreditna ustanova v primeru neplačila katere koli pogodbene obveznosti enostransko odstopi od kreditne pogodbe brez predhodnega obvestila in da zahteva vračilo preostale dolgovane glavnice ter obresti in stroškov. Banka je lahko na podlagi te klavzule zlasti odstopila od te pogodbe že ob prvem neplačanem mesečnem obroku, ne da bi morala upoštevati dolžnikovo predhodno spoštovanje pogodbenih določil.

30 Ker dolžnika nista plačala štirih zapadlih obrokov za mesece od marca do junija 2012, je Banco de Valencia ugotovila predčasno zapadlost in 5. junija 2012 začela postopek izvršbe na podlagi hipoteke, da bi dosegla plačilo zneska 279 540,58 EUR iz naslova glavnice ter začasno določenega zneska 83 862,17 EUR iz naslova zamudnih obresti, nateklih od notarsko overjenega izračuna, priloženega vlogi, in iz naslova stroškov.

31 Juzgado de Primera Instancia nº 17 de Palma de Mallorca (prvostopenjsko in preiskovalno sodišče št. 17 v Palmi de Mallorci) je kot izvršilno sodišče v tem postopku – enako kot Juzgado de Primera Instancia e Instrucción nº1 de Catarroja – izrazilo dvome glede skladnosti španskega postopka izvršbe na podlagi hipoteke z Direktivo 93/13. Na podlagi navedenega postopka izvršbe pristojno sodišče na eni strani ne more po uradni dolžnosti presoditi nepoštenosti pogoja, vsebovanega v hipotekarni kreditni pogodbi, preden dovoli izvršbo, ker je njegova vloga omejena na formalno presojo izvršilnega naslova in spremljevalnih dokumentov, ter na drugi strani ne more prekiniti izvršbe na podlagi hipoteke, kadar dolžnik začne ugotovitveni postopek, da bi dosegel ugotovitev navedene nepoštenosti.

32 Tako je Juzgado de Primera Instancia nº 17 de Palma de Mallorca ob navedbi mnenja, ki ga je generalna pravobranilka J. Kokott izrazila v svojih sklepnih predlogih v zadevi Aziz (sodba z dne 14. marca 2013, C-415/11), trdilo, da bi se ta postopkovni sistem lahko izkazal za neskladen s sistemom, uvedenim z Direktivo 93/13, kot se ta direktiva razlaga v ustaljeni sodni praksi Sodišča v zvezi s tem (glej sodbe z dne 27. junija 2000 v združenih zadevah Océano Grupo Editorial in Salvat Editores, od C-240/98 do C-244/98, Recueil, str. I-4941; z dne 26. oktobra 2006 v zadevi Mostaza Claro, C-168/05, ZOdl., str. I-10421, in z dne 4. junija 2009 v zadevi Pannon GSM, C-243/08, ZOdl., str. I-4713, ter zgoraj navedeno sodbo Banco Español de Crédito). Iz te sodne prakse naj bi bilo namreč razvidno, da mora nacionalno sodišče vedno po uradni dolžnosti preizkusiti nepoštenost pogodbenega pogoja, ki spada na področje uporabe te direktive, če ima za to na voljo potrebne dejanske in pravne elemente.

33 Poleg tega je Juzgado de Primera Instancia nº 17 de Palma de Mallorca menilo, da se pri obravnavi postopka v glavni stvari postavljajo tudi druga vprašanja, ki se nanašajo zlasti na razlago pojma „nedovoljeni [nepošteni] pogoj“ z vidika člena 3(1) in (3) navedene direktive ter točk 1(e) in (g) ter 2(a) Priloge k njej. Skladnost pogoja, ki je predmet spora o glavni stvari in se nanaša na predčasno zapadlost hipotekarnega kredita, s temi določbami naj namreč ne bi bila jasno razvidna.

34 V teh okoliščinah je Juzgado de Primera Instancia nº 17 de Palma de Mallorca prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

„1. Ali je španski postopek izvršbe na podlagi hipoteke skladen s členom 7 Direktive [93/13], čeprav ne dovoljuje, da se za dovolitev izvršbe po uradni dolžnosti na zahtevo banke sodno preveri pogoj o predčasni zapadlosti posojila, ki se sam po sebi in glede na uporabo v konkretnem primeru šteje za nepošten pogoj ter od katerega je odvisna privilegirana izvršba poklicnega posojilodajalca?

2. Kakšen mora biti z vidika člena 7 Direktive [93/13] obseg posredovanja sodišča v primeru navedenega pogoja, ko mora sodišče odločati o dovolitvi izvršbe v postopku izvršbe na podlagi hipoteke?

3. Ali se lahko z vidika člena 3(1) in (3) Direktive [93/13] in točk 1(e) in (g) ter 2(a) Priloge k tej direktivi pogodbeni pogoj – sam po sebi in glede na uporabo v konkretnem primeru – ki finančni instituciji posojilodajalki omogoča enostransko razvezo posojilne pogodbe iz popolnoma objektivnih razlogov, od katerih nekateri niso povezani s samo pogodbo in se v obravnavanem primeru nanašajo na neplačilo štirih mesečnih obrokov hipotekarnega posojila, šteje za nepošten pogoj?“

35 S sklepom predsednika Sodišča z dne 20. junija 2013 sta bili zadevi C-537/12 in C-116/13 združeni za pisni in ustni postopek ter izdajo sodbe.

Vprašanja za predhodno odločanje

36 Člen 99 Poslovnika določa, da če je vprašanje, predloženo Sodišču v predhodno odločanje, enako vprašanju, o katerem je Sodišče že odločalo, če je iz sodne prakse mogoče jasno sklepati, kakšen je odgovor na tako vprašanje, ali če odgovor na vprašanje, predloženo v predhodno odločanje, ne dopušča nobenega razumnega dvoma, lahko Sodišče na predlog sodnika poročevalca in po opredelitvi generalnega pravobranilca kadar koli odloči z obrazloženim sklepom.

37 Navedeni člen je treba uporabiti v teh združenih zadevah.

Vprašanji v zadevi C-537/12 in prvi dve vprašanji v zadevi C-116/13

38 S temi vprašanji, ki jih je treba obravnavati skupaj, predložitveni sodišči v bistvu sprašujeta, ali je treba Direktivo 93/13 razlagati tako, da nasprotuje zakonodaji države članice, kot se obravnava v postopkih v glavni stvari, na podlagi katere izvršilno sodišče v postopku izvršbe na podlagi hipoteke ne more niti presoditi, bodisi po uradni dolžnosti bodisi na predlog potrošnika, nepoštenosti pogoja, ki ga vsebuje pogodba, iz katere izhaja terjani dolg, in ki je podlaga za izvršbo, niti sprejeti začasnih ukrepov za zagotovitev popolne učinkovitosti končne odločbe sodišča, ki v ustreznem postopku odloča o vsebini in je pristojno preveriti nepoštenost tega pogoja.

39 V zvezi s tem iz ustaljene sodne prakse izhaja, da sistem varstva, uveden z Direktivo 93/13, temelji na zamisli, da je potrošnik v razmerju do prodajalca ali ponudnika v podrejenem položaju glede pogajalske moči in ravni obveščenosti (zgoraj navedena sodba Aziz, točka 44).

40 Glede na tak podrejeni položaj člen 6(1) te direktive določa, da nepošteni pogoji niso zavezujoči za potrošnika. Kot izhaja iz sodne prakse, gre za zavezujočo določbo, katere namen je formalno ravnotežje med pravicami in obveznostmi sopogodbenikov, določeno s pogodbo, zamenjati z dejanskim ravnotežjem, tako da se med sopogodbeniki spet vzpostavi enakost (zgoraj navedena sodba Aziz, točka 45).

41 Sodišče je v okviru tega že večkrat presodilo, da mora nacionalno sodišče po uradni dolžnosti preizkusiti nepoštenost pogodbenega pogoja, ki spada na področje uporabe navedene direktive, in tako izravnati neravnotežje med potrošnikom in prodajalcem ali ponudnikom, in to takoj, ko ima vse za to potrebne pravne in dejanske elemente (zgoraj navedena sodba Aziz, točka 46 in navedena sodna praksa).

42 Sodišče je poleg tega presodilo, da je treba Direktivo 93/13 razlagati tako, da nasprotuje zakonodaji države članice, ki sodišču, ki mu je predložen predlog za izdajo plačilnega naloga, ne dovoljuje, da bi po uradni dolžnosti, *in limine litis* ali v kateri koli drugi fazi postopka, čeprav ima za to na voljo vse potrebne pravne in dejanske elemente, presodilo nepoštenost pogoja o zamudnih obrestih v pogodbi, ki jo je prodajalec ali ponudnik sklenil s potrošnikom, če ta ni vložil ugovora (zgoraj navedena sodba Banco Español de Crédito, točka 57).

43 Sodišče je v točki 64 zgoraj navedene sodbe Aziz tudi menilo, da je treba to direktivo razlagati tako, da nasprotuje zakonodaji države članice, ki poleg tega, da v okviru postopka izvršbe na podlagi hipoteke ne določa ugovornih razlogov v zvezi z nepoštenostjo pogodbenega pogoja, ki je podlaga za izvršbo, sodišču, ki odloča o vsebini in je pristojno za presojo nepoštenosti tega pogoja, ne omogoča, da sprejme začasne ukrepe, med drugim zlasti ukrep prekinitve navedenega izvršilnega postopka, kadar je sprejetje teh ukrepov nujno za zagotovitev popolne učinkovitosti njegove končne odločbe.

44 V teh okoliščinah je treba opozoriti, da je mogoče iz te sodne prakse jasno sklepati, kakšen mora biti odgovor na vprašanja, predložena v predhodno odločanje, ker se v bistvu nanašajo na opredelitev vloge sodišča, pristojnega za dovolitev izvršbe na podlagi hipoteke, na osnovi navedene direktive v okviru istega postopkovnega sistema, kot ga je Sodišče analiziralo v zgoraj navedeni sodbi Aziz.

45 V zvezi s tem je treba ugotoviti, da so, kadar nacionalni mehanizmi za prisilno izvršbo niso usklajeni, pravila za izvajanje, prvič, ugovornih razlogov, ki so dopustni v okviru postopka izvršbe na podlagi hipoteke, in drugič, pooblastil, ki jih ima v tej fazi izvršilno sodišče za preučitev zakonitosti pogojev iz potrošniške pogodbe, po načelu procesne avtonomije držav članic določena v nacionalnem pravnem redu držav članic, vendar pod pogojem, da niso manj ugodna od tistih, ki urejajo podobne položaje v nacionalnem pravu (načelo enakovrednosti), in da v praksi ne onemogočajo ali čezmerno otežujejo uresničevanja pravic, ki jih potrošniku podeljuje pravo Unije (načelo učinkovitosti) (glej po analogiji sodbo Aziz, točka 50).

46 V zvezi z načelom enakovrednosti je treba navesti, da Sodišču niso bili predloženi dokazi, zaradi katerih bi se pojavljal dvom o skladnosti zakonodaje, ki se obravnava v postopkih v glavni stvari, s tem načelom.

47 Iz spisa je namreč razvidno, da na podlagi španskega postopkovnega sistema izvršilno sodišče v postopku izvršbe na podlagi hipoteke ne sme niti analizirati – bodisi po uradni dolžnosti bodisi na predlog ene od strank in iz razlogov, ki niso izrecno predvideni ugovorni razlogi – pogodbe, iz katere izhaja terjani dolg, niti sprejeti začasnih ukrepov za zagotovitev popolne učinkovitosti končne odločbe sodišča, ki odloča o vsebini, in to ne le, kadar zadnjenavedeno sodišče presoja, ali je pogoj iz pogodbe, sklenjene med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, nepošten z vidika člena 6 Direktive 93/13, ampak tudi, kadar presoja, ali je tak pogoj v nasprotju z nacionalnimi predpisi javnega reda, kar mora navedeno sodišče vsekakor preveriti.

48 Glede načela učinkovitosti je treba opozoriti, da je treba v skladu z ustaljeno sodno prakso vsak primer, v katerem se postavlja vprašanje, ali neka nacionalna postopkovna določba onemogoča ali čezmerno otežuje uporabo prava Unije, preizkusiti pred različnimi nacionalnimi sodišči ob upoštevanju položaja te določbe v celotnem postopku, poteka postopka in njegovih posebnosti (zgoraj navedena sodba Aziz, točka 53).

49 V obravnavanem primeru je iz spisa, predloženega Sodišču, razvidno, da se na podlagi člena 695 zakona o civilnem postopku v postopkih izvršbe na podlagi hipoteke ugovoru dolžnika v izvršilnem postopku ugodi le, če ta ugovor temelji na prenehanju zavarovanja ali zavarovane terjatve, na napaki pri določitvi dolgovanega zneska, kadar je zavarovana terjatev enaka debetnemu saldu ob zaprtju računa med upnikom v izvršilnem postopku in dolžnikom v izvršilnem postopku, ali na obstoju drugega zavarovanja ali hipoteke, vpisane pred zavarovanjem, ki je predmet postopka.

50 V skladu s členom 698 zakona o civilnem postopku se o vsakem ugovoru dolžnika, vključno s tistimi, ki se nanašajo na ničnost pravnega naslova, zapadlost, določenost, prenehanje ali višino terjatve, odloči v ustreznem postopku, ne da bi se sodni izvršilni postopek, določen v zadevnem poglavju, zaradi tega prekinil ali pretrgal.

51 Poleg tega se na podlagi člena 131 zakona o hipotekah zaznambe zahtev za izbris hipoteke ali drugi vpisi, ki ne temeljijo na enem od primerov, na podlagi katerih se izvršba prekine, izbrišejo na podlagi sklepa o izbrisu iz člena 133 tega zakona, če so opravljeni po vpisu zaznamka o predložitvi potrdila o zavarovanju.

52 Iz teh navedb pa je razvidno, da je v španskem postopkovnem sistemu izročitev nepremičnine, zavarovane s hipoteko, tretjemu vedno nepreklicna, čeprav nepošteni pogoj, ki ga potrošnik izpodbija pri sodišču, ki odloča o vsebini, povzroči ničnost postopka izvršbe na podlagi hipoteke, razen če je navedeni potrošnik poskrbel za zaznambo predloga za izbris hipoteke pred navedenim zaznamkom (zgoraj navedena sodba Aziz, točka 57).

53 V zvezi s tem je vendarle treba ugotoviti, da je ob upoštevanju poteka in posebnosti postopka izvršbe na podlagi hipoteke v postopkih v glavni stvari treba šteti, da je taka možnost zelo malo verjetna, saj obstaja nezanemarljivo tveganje, da zadevni potrošnik zadevne zaznambe ne bo predlagal v za to predpisanih rokih, in sicer bodisi zato, ker je zadevni izvršilni postopek izjemno hiter, bodisi zato, ker ne pozna ali se ne zaveda obsega svojih pravic (zgoraj navedena sodba Aziz, točka 58).

54 Sodišče pa je v točki 59 zgoraj navedene sodbe Aziz že razsodilo, da lahko tak postopkovni sistem ogrozi učinkovitost varstva, ki se namerava zagotoviti z Direktivo 93/13, in sicer s tem, da sodišču, ki odloča o vsebini in pri katerem je potrošnik vložil predlog, utemeljen z nepoštenostjo pogodbenega pogoja, ki je podlaga za izvršbo, onemogoča, da bi sprejelo začasne ukrepe, ki bi lahko prekinili ali pretrgali postopek izvršbe na podlagi hipoteke, če se izkaže, da je sprejetje takih ukrepov nujno za zagotovitev popolne učinkovitosti njegove končne odločbe.

55 Poleg tega je treba ugotoviti, da lahko tak postopkovni sistem – ker tudi izvršilnemu sodišču onemogoča, da bi presodilo, bodisi po uradni dolžnosti bodisi na predlog potrošnika, nepoštenost pogoja, ki ga vsebuje pogodba, iz katere izhaja terjani dolg, in ki je v obravnavanem primeru podlaga za izvršbo, ali da bi sprejelo začasne ukrepe, ki bi lahko prekinili ali pretrgali postopek izvršbe na podlagi hipoteke, če se izkaže, da je sprejetje takih ukrepov nujno za zagotovitev popolne učinkovitosti končne odločbe sodišča, ki odloča o vsebini in pred katerim potrošnik uveljavlja táko nepoštenost – ogrozi učinkovitost varstva, ki se namerava zagotoviti z Direktivo 93/13.

56 Kot je namreč razsodilo Sodišče, bi brez te možnosti v vseh primerih, v katerih je, tako kot v postopkih v glavni stvari, izvršba na s hipoteko obremenjeni nepremičnini opravljena pred razglasitvijo odločbe sodišča, ki je odločilo o vsebini, s katero je bila razglašena nepoštenost pogodbenega pogoja, ki je podlaga za hipoteko, in torej ničnost izvršilnega postopka, ta odločba navedenemu potrošniku zagotovila le naknadno, zgolj odškodninsko varstvo, ki bi bilo nepopolno in nezadostno ter ne bi pomenilo ne ustreznega ne učinkovitega sredstva za prenehanje uporabe istega pogoja, kar je v nasprotju s tem, kar določa člen 7(1) Direktive 93/13 (zgoraj navedena sodba Aziz, točka 60).

57 To velja še bolj, kadar je kot v postopkih v glavni stvari nepremičnina, ki je predmet hipotekarnega zavarovanja, stanovanje oškodovanega potrošnika in njegove družine, saj sistem varstva potrošnikov, ki je omejen na odškodninski zahtevek, ne prepreči dokončne in nepreklicne izgube navedenega stanovanja (zgoraj navedena sodba Aziz, točka 61).

58 Zato zadostuje, da prodajalci ali ponudniki – če so izpolnjeni pogoji – začnejo tak postopek izvršbe na podlagi hipoteke, da bi potrošnikom v bistvu odvzeli ugodnost varstva, ki se namerava zagotoviti z Direktivo 93/13, kar pa je tudi v nasprotju s sodno prakso Sodišča, v skladu s katero posebnosti

sodnih postopkov, ki med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom potekajo na podlagi nacionalnega prava, ne smejo pomeniti sredstva, ki bi lahko vplivalo na pravno varstvo, ki ga morajo potrošniki imeti v skladu z določbami te direktive (zgoraj navedena sodba Aziz, točka 62).

59 V teh okoliščinah je treba ugotoviti, da španska zakonodaja, ki se obravnava v postopkih v glavni stvari, ni v skladu z načelom učinkovitosti, ker v postopkih izvršbe na podlagi hipoteke, ki jih začnejo prodajalci ali ponudniki in v katerih so dolžniki potrošniki, onemogoča ali čezmerno otežuje varstvo, ki se s to direktivo namerava zagotoviti potrošnikom (zgoraj navedena sodba Aziz, točka 63).

60 Ob upoštevanju teh preudarkov je treba na vprašanji v zadevi C-537/12 in na prvi dve vprašanji v zadevi C-116/13 odgovoriti, da je treba Direktivo 93/13 razlagati tako, da nasprotuje zakonodaji države članice, kot se obravnava v postopkih v glavni stvari, na podlagi katere izvršilno sodišče v postopku izvršbe na podlagi hipoteke ne more niti presoditi, bodisi po uradni dolžnosti bodisi na predlog potrošnika, nepoštenosti pogoja, ki ga vsebuje pogodba, iz katere izhaja terjani dolg, in ki je podlaga za izvršbo, niti sprejeti začasnih ukrepov, med katerimi je zlasti prekinitev izvršbe, kadar je sprejetje teh ukrepov nujno za zagotovitev popolne učinkovitosti končne odločbe sodišča, ki v ustreznem postopku odloča o vsebini in je pristojno preveriti nepoštenost tega pogoja.

Tretje vprašanje v zadevi C-116/13

61 Predložitveno sodišče s tem vprašanjem v bistvu sprašuje po natančnejši razlagi člena 3(1) in (3) Direktive 93/13 ter točk 1(e) in (g) ter 2(a) Priloge k tej direktivi, da bi presodilo, ali je pogoj, ki je predmet spora o glavni stvari in se nanaša na „predčasno zapadlost hipotekarnega kredita“, nepošten.

62 V zvezi s tem je pomembno pojasniti, da je moralo Sodišče v zgoraj navedeni sodbi Aziz odgovoriti na podobno vprašanje, da bi lahko nacionalno sodišče preizkusilo med drugim nepoštenost pogoja v zvezi s predčasno zapadlostjo dolgoročnih hipotekarnih kreditnih pogodb. Zato je mogoče o odgovoru na to vprašanje jasno sklepati iz ugotovitev, podanih v navedeni sodbi.

63 V skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča je to pristojno za razlago pojma „nedovoljeni [nepošteni] pogoj“ iz člena 3(1) Direktive 93/13 in Priloge k njej ter meril, ki jih lahko uporabi ali mora uporabiti nacionalno sodišče pri preučitvi pogodbenega pogoja glede na določbe te direktive, pri čemer mora navedeno sodišče ob upoštevanju teh meril odločiti o konkretni opredelitvi posebnega pogodbenega pogoja glede na okoliščine obravnavanega primera. Iz tega izhaja, da se mora Sodišče omejiti na to, da predložitvenemu sodišču poda smernice, ki jih mora to upoštevati pri presoji nepoštenosti zadevnega pogoja (glej sodbo z dne 26. aprila 2012 v zadevi Invitel, C-472/10, točka 22, in zgoraj navedeno sodbo Aziz, točka 66).

64 Ob upoštevanju tega je treba navesti, da člen 3(1) navedene direktive s sklicevanjem na pojma dobre vere in znatnega neravnotežja v škodo potrošnika med pravicami in obveznostmi pogodbenih strank le abstraktno opredeljuje elemente, ki povzročijo nepoštenost pogodbenega pogoja, o katerem se stranki nista dogovorili posamično (zgoraj navedena sodba Aziz, točka 67).

65 Kot pa je Sodišče že pojasnilo, je za ugotovitev, ali pogoj v škodo potrošnika povzroča „znatno neravnotežje“ med pravicami in obveznostmi pogodbenih strank, med drugim treba upoštevati veljavna pravila nacionalnega prava, če se stranki v zvezi s tem ne dogovorita drugače. Nacionalno sodišče lahko s to primerjalno analizo presodi, ali pogodba potrošnika postavlja v pravni položaj, ki je manj ugoden od tistega, ki ga določa veljavno nacionalno pravo, in če da, koliko. Prav tako je primerno, da se za to pravni položaj navedenega potrošnika preuči ob upoštevanju sredstev, ki so mu v skladu z nacionalno zakonodajo na voljo za prenehanje uporabe nepoštenih pogojev (zgoraj navedena sodba Aziz, točka 68).

66 Glede tega, v katerih okoliščinah je tako neravnotežje „v nasprotju z zahtevo dobre vere“, je treba ugotoviti, da mora v skladu s sodno prakso Sodišča nacionalno sodišče za to preveriti, ali je prodajalec ali ponudnik, če s potrošnikom lojalno in pravično posluje, razumno pričakoval, da bi potrošnik tak pogoj sprejel v okviru posamičnih pogajanj (zgoraj navedena sodba Aziz, točka 69).

67 V okviru tega je treba tudi opozoriti, da je v Prilogi, na katero napotuje člen 3(3) Direktive 93/13, le okviren in neizčrpen seznam pogojev, ki se lahko razglasijo za nepoštene (zgoraj navedena sodba Aziz, točka 70).

68 Zlasti v točki 1(e) in (g) te priloge so navedeni pogoji, katerih cilj ali učinek je, prvič, zahteva, da mora potrošnik, ki ne izpolni svoje obveznosti, plačati nesorazmerno visoko nadomestilo, in drugič, omogočanje prodajalcu ali ponudniku, da odpove pogodbo, sklenjeno za nedoločen čas, brez razumnega odpovednega roka, razen če za to obstajajo resni razlogi. Poleg tega je v točki 2(a) navedene priloge natančneje določeno, da točka 1(g) ni v nasprotju s pogoji, s katerimi si ponudnik finančnih storitev pridrži pravico, da enostransko in brez odpovednega roka odpove pogodbo, ki je sklenjena za nedoločen čas, če za to obstaja tehten razlog, pod pogojem, da mora ponudnik o tem takoj obvestiti drugo pogodbeno stranko ali stranke.

69 Z vidika teh meril mora Juzgado de Primera Instancia nº17 de Palma de Mallorca presoditi nepoštenost pogoja v zvezi s predčasno zapadlostjo hipotekarnega kredita, ki se obravnava v postopku v glavni stvari in na podlagi katerega lahko kreditna ustanova enostransko odstopi od kreditnih pogodb, sklenjenih za določen čas, ter tako zahteva vračilo preostale dolgovane glavnice in obresti, ker dolžnik ni izpolnil svojih pogodbenih obveznosti v omejenem obdobju.

70 V zvezi s tem je treba natančneje navesti, da mora predložitveno sodišče zlasti preveriti, ali je možnost prodajalca ali ponudnika za enostranski odstop od pogodbe odvisna od tega, da potrošnik ni izpolnil obveznosti, ki je v okviru zadevne pogodbe bistvena, ali je ta možnost določena za primere, v katerih je taka neizpolnitev dovolj resna glede na obdobje in višino kredita, ali navedena možnost odstopa od pravil, ki se uporabljajo, kadar med strankama ni dogovora, tako da potrošniku glede na postopkovna sredstva, ki so mu na voljo, oteži dostop do sodišča in uresničevanje njegove pravice do obrambe, ter ali nacionalno pravo določa ustrezne in učinkovite ukrepe, ki potrošniku, zoper katerega se tak pogoj uveljavlja, omogočajo, da odpravi posledice enostranskega odstopa od kreditne pogodbe (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo Aziz, točki 73 in 75).

71 Glede na vse te preudarke je torej treba na tretje vprašanje v zadevi C-116/13 odgovoriti, da je treba člen 3(1) in (3) Direktive 93/13 ter točki 1(e) in (g) ter 2(a) Priloge k tej direktivi razlagati tako, da je za presojo nepoštenosti pogoja v zvezi s predčasno zapadlostjo hipotekarnega kredita, kot se obravnava v postopku v glavni stvari, bistveno zlasti:

— ali je možnost prodajalca ali ponudnika za enostranski odstop od pogodbe odvisna od tega, da potrošnik ni izpolnil obveznosti, ki je v okviru zadevne pogodbe bistvena;

— ali je ta možnost določena za primere, v katerih je taka neizpolnitev dovolj resna glede na obdobje in višino kredita;

— ali navedena možnost odstopa od pravil, ki se uporabljajo, kadar med strankama ni dogovora, tako da potrošniku glede na postopkovna sredstva, ki so mu na voljo, oteži dostop do sodišča in uresničevanje njegove pravice do obrambe, ter

— ali nacionalno pravo določa ustrezne in učinkovite ukrepe, ki potrošniku, zoper katerega se tak pogoj uveljavlja, omogočajo, da odpravi posledice enostranskega odstopa od kreditne pogodbe.

Predložitveno sodišče mora to presojo opraviti ob upoštevanju vseh okoliščin spora, o katerem odloča.

Stroški

72 Ker je ta postopek za stranke v postopkih v glavni stvari ena od stopenj v postopkih pred predložitvenima sodiščema, ti odločita o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (prvi senat) sklenilo:

1. **Direktivo Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah je treba razlagati tako, da nasprotuje zakonodaji države članice, kot se obravnava v postopkih v glavni stvari, na podlagi katere izvršilno sodišče v postopku izvršbe na podlagi hipoteke ne more niti presoditi, bodisi po uradni dolžnosti bodisi na predlog potrošnika, nepoštenosti pogoja, ki ga vsebuje pogodba, iz katere izhaja terjani dolg, in ki je podlaga za izvršbo, niti sprejeti začasnih ukrepov, med katerimi je zlasti prekinitev izvršbe, kadar je sprejetje teh ukrepov nujno za zagotovitev popolne učinkovitosti končne odločbe sodišča, ki v ustreznem postopku odloča o vsebini in je pristojno preveriti nepoštenost tega pogoja.**

2. **Člen 3(1) in (3) Direktive 93/13 ter točki 1(e) in (g) ter 2(a) Priloge k tej direktivi je treba razlagati tako, da je za presojo nepoštenosti pogoja v zvezi s predčasno zapadlostjo hipotekarnega kredita, kot se obravnava v postopku v glavni stvari, bistveno zlasti:**

   — **ali je možnost prodajalca ali ponudnika za enostranski odstop od pogodbe odvisna od tega, da potrošnik ni izpolnil obveznosti, ki je v okviru zadevne pogodbe bistvena;**

   — **ali je ta možnost določena za primere, v katerih je taka neizpolnitev dovolj resna glede na obdobje in višino kredita;**

   — **ali navedena možnost odstopa od pravil, ki se uporabljajo, kadar med strankama ni dogovora, tako da potrošniku glede na postopkovna sredstva, ki so mu na voljo, oteži dostop do sodišča in uresničevanje njegove pravice do obrambe, ter**

   — **ali nacionalno pravo določa ustrezne in učinkovite ukrepe, ki potrošniku, zoper katerega se tak pogoj uveljavlja, omogočajo, da odpravi posledice enostranskega odstopa od kreditne pogodbe.**

   Predložitveno sodišče mora to presojo opraviti ob upoštevanju vseh okoliščin spora, o katerem odloča.

Podpisi